

UNIVERSITATEA “BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

TEZĂ DE DOCTORAT

REZUMAT

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

Prof. Univ. dr. MIRON IONESCU

DOCTORAND:

Prof. CODREANU (IORDACHE)

MIHAELA-LUMINIȚA

Cluj-Napoca

2011

UNIVERSITATEA “BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**CUNOAȘTEREA ȘI STIMULAREA CAPACITĂȚII CREATIVE A
ȘCOLARULUI MIC**

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:
Prof. Univ. dr. MIRON IONESCU

DOCTORAND:
Prof. CODREANU (IORDACHE)
MIHAELA-LUMINIȚA

Cluj-Napoca
2011

CUNOAȘTEREA ȘI STIMULAREA CAPACITĂȚII CREATIVE A ȘCOLARULUI MIC

Rezumat

CUVINTE CHEIE

Creativitate, școală, cunoaștere, stimulare, capacitate creativă, învățământ primar, școlar mic, învățare creativă, cadru didactic, aptitudine, metode, educație, experiment formativ, activități extracurriculare, activități extrașcolare, antrenament creativ, chestionar, ghid de interviu, teste de cunoștințe, randament școlar.

Teza de doctorat Cunoașterea și stimularea capacității creative a școlarului mic, urmărește să identifice cât mai multe aspecte cu privire la cunoașterea și stimularea capacității creative a școlarului mic, prin crearea unui mediu educațional favorabil care să hrănească curiozitatea elevilor, dezvoltându-le abilitățile creative esențiale pentru realizarea procesul învățării.

Abordările pedagogice pentru încurajarea creativității elevilor includ spațiul, timpul adecvat și un set de instrumente care să stimuleze inovarea și unicitatea prin implicarea elevilor la un nivel superior abilităților lor de gândire. În afara școlii, creativitatea poate fi încurajată prin desfășurarea unor activități extrașcolare și extracurriculare, ce pot completa activitățile de învățare din clasă.

Pentru cunoașterea capacității creative a elevilor din clasele I-IV sunt necesare instrumente specifice de natură psihologică și pedagogică. Ceea ce trebuie să menționăm este faptul că direcționarea actului didactic în funcție de cunoașterea psihologică a capacităților, intereselor, aptitudinilor elevilor, ne ajută să avem o acțiune educativă eficientă.

Urmărind caracteristicile generale de personalitate ale elevilor putem să cunoaștem capacitatea creativă a acestora. Acest aspect ne determină să considerăm capacitatea creativă ca fiind rezultatul unui cerc larg de influențe determinate de calitatea gândirii creative a elevilor. Prin urmare procesul mental ce stă la baza creativității este într-adevăr o abilitate puternică care aduce cu ea o gamă largă de oportunități și aptitudini de ordin caracterial menite să sporească mai bine gândirea elevilor. De aceea, abilitatea de creație a elevilor este foarte dificil de evaluat deoarece se poate manifesta în moduri diferite. Urmărind ca fiecare elev să aibă propria experiență, descoperim că metodele utilizate în dezvoltarea gândirii

creative care funcționează bine pentru un elev pot duce la o mare frustrare pentru un alt elev. Deci este necesar să dezvoltăm stilul propriu de gândire al elevilor care îi ajută să-și exprime gândurile și ideile creative în moduri unice. Astfel, potențialul creativ al fiecărui elev îl punem în valoare prin utilizarea unor metode și tehnici care oferă posibilitatea unei exprimări cu valoare individuală și socială.

În realizarea acestui proces complex, observațiile zilnice asupra elevilor ne ajută să descoperim punctele forte, temerile și fanteziile lor, eliberându-i de teama de a nu greși sau de a fi greșit înțeleși. În acest context putem asigura elevilor o învățare creativă, care să ofere inițiativă proprie, muncă independentă, încredere în forțele proprii și reacție pozitivă la solicitările mediului.

Relația educațională prin atitudinea cadrelor didactice în clasă și în afara ei reprezintă pentru elevii din învățământul primar, factorul esențial pentru stimularea capacității lor creative datorită tendinței de a împrumuta de la educatori opinii și sisteme de valori. De fapt, stimulând capacitatea creativă a elevilor realizăm un demers complex ce cuprinde fenomene de activare, antrenare, cultivare și dezvoltare a potențialului lor creator de care pot beneficia pe tot parcursul școlarității.

În sistemul metodelor și tehnicilor de stimulare, imaginația se identifică cu creativitatea datorită concomitențelor afective și emoționale și a desfășurării spontane, relativ inconștiente a mecanismelor de creație.

Desfășurarea unor activități în afara orelor de curs în care sunt folosite metode creative, permit elevilor ieșirea dintr-un sistem cunoscut și descoperirea altor moduri de a gândi. Asocierile și combinările unor obiecte sau fenomene cât și aprecierea unor elemente mai îndepărtate, simulează capacitatea creativă a elevilor ducând astfel la apariția ideilor originale.

În Capitolul I *ABORDĂRI TEORETICE PRIVIND CREATIVITATEA*, ne orientăm asupra termenului creativitate ca fenomen individual și cultural, care întotdeauna poate transforma posibilitățile în realitate.

Definițiile despre creativitate sunt realizate în funcție de context, fiecare având propriul set de scopuri și obiective care sugerează o abordare cognitivă pentru a dezvolta raționamente despre creativitate concentrându-se pe aptitudinile generale ale persoanei

creatoare, pe procesul creator, cât și pe factorii subiectivi și obiectivi care duc la realizarea produsului original.

În educație, raționamentului științific se concentrează pe predare luând în considerare tipul de problemă, cunoștințele și contextele în care abilitățile elevilor sunt folosite. Pornind de la considerentul că fiecare copil este înzestrat cu potențialul de a fi creativ, în lucrarea de față am încercat să descoperim prin experimentul pedagogic, **dacă** și **cum** reușesc cadrele didactice din învățământul primar să cunoască abilitățile latente ale elevilor, atunci când sunt folosite metode creative. Considerăm că, creativitatea în școală implică ”jocul cu idei”, la nivelul tuturor ariilor curriculare, drept pentru care predarea creativă nu este restricționată la nivelul clasei, decât de modul în care educatorul gestionează și organizează învățarea.

Creativitatea elevilor poate fi descoperită prin realizarea de experimente în limbă și comunicare, matematică și științe ale naturii, în artă, în educație muzicală și altele care ajută elevii în achiziționarea unor perspective de a face conexiuni neobișnuite.

Numeroasele abordări privind studierea creativității ce cuprind orientări majore asupra explicării acestui fenomen complex descriu natura procesului de creație, subliniază dezvoltarea ca o expresie a talentului creativ al elevilor, promovează comportamentul creativ, oferă suport pentru conceptele de învățare creativă și altele.

Una dintre teoriile cu un impact profund asupra gândirii și practicilor în domeniul educației este teoria inteligențelor multiple concepută și aplicată de Howard Gardner pentru a înțelege creativitatea. Pentru el combinația fiecăreia din aceste inteligențe completată cu activitățile curriculare și extra-curriculare, creează un profil unic ce încurajează la nivel înalt abilitățile de gândire creativă ale elevilor.

Considerând creativitatea un dar care poate înflori în perioada de început a școlarității, facem apel la o serie de factori, cum ar fi învățarea, experiența, motivația, imaginația și personalitatea.

Pentru că mulți elevi din clasele primare manifestă în mod spontan curiozitate, independență, imaginație bogată, adică unele caracteristici de creativitate în formare, comportamentul creator al acestora presupune o dezvoltare intelectuală armonioasă. De asemenea, metodele de predare și învățare care subliniază creativitatea pot avea un puternic efect benefic asupra motivației elevilor, în vederea dezvoltării comportamentului lor creator.

Capitolul II *ȘCOALA, FACTOR IMPORTANT ÎN CUNOAȘTEREA ȘI STIMULAREA CAPACITĂȚII CREATIVE*, se orientează pe creativitatea elevilor ca proces și ca produs precum și pe metodele utilizate în vederea cunoașterii și stimulării capacității creative a școlarului mic.

Școala, definită prin atribute ca accesibilitate, creativitate, flexibilitate și continuitate (V. Chiș, 2002, p. 36), reprezintă principalul factor care poate contribui, decisiv, la valorificarea creativității potențiale a elevilor, la stimularea înclinațiilor lor creative și de educarea creativității (M. Ionescu, 2007, p. 412). Școlii îi revine responsabilitatea de a acționa pentru stimularea potențialului creativ al elevilor în următoarele direcții:

- identificarea potențialului creativ al elevilor, crearea premiselor gnoseologice ale activității creatoare;
- dezvoltarea posibilităților individuale de comunicare, care să înlesnească punerea rezultatelor creației la dispoziția societății;
- dinamizarea potențialului creativ individual, în sensul valorificării adecvate a talentelor și a cultivării unor atitudini creative.

Prin urmare, climatul socio-cultural în care elevul crește nu influențează doar formarea și afirmarea creativității, ci și manifestarea performanțelor creatoare în unități productive concrete.

Procesualitatea creației a constituit obiectul de cercetare pentru numeroși psihologi și pedagogi. Cea mai cunoscută îi aparține englezului Graham Wallas în 1926, care a stabilit că acest proces parcurge patru etape: pregătirea, incubația, inspirația și verificarea.

Remarcăm faptul că produsul creației este un element nou în raport cu experiența anterioară a elevului de a găsi soluția la o problemă. Astfel, în produsul creației apar două criterii complementare: originalitatea și relevanța care permit autoevaluarea performanței elevului prin comportamentul spontan al acestuia și prin produsele noi și originale realizate de el. Prin acestea, produsul creator reflectă complexitatea unor corelații existente între subiect și obiect.

Tot în capitolul al II-lea ne orientăm atenția pe aptitudinea cadrelor didactice de a cunoaște și stimula capacitatea creativă a școlarului mic prin folosirea corelată a mai multor metode.

Metodele de cunoaștere psihopedagogică sunt principalele componente structurale, în cunoașterea personalității școlarului mic. Cu ajutorul acestora, educatorul surprinde structura reprezentativă a însușirilor psihice ale școlarului, putând interveni cu pondere diferită în roluri educaționale diferite.

Pe lângă celelalte metode, metoda anchetei prin chestionar ne-a ajutat să cunoaștem expectanțele și impresiile sincere cu privire la cunoașterea și stimularea capacității creative a școlarului.

Chestionarul adresat elevilor este un chestionar mixt de opinii ce conține întrebări deschise/libere lăsând elevului posibilitatea de a formula singur răspunsul, întrebări închise care permit alegerea unei variante de răspuns marcând cu X și întrebări semiînchise care conțin pe lângă setul de variante explicite, încă una de tipul ”Dacă da, dați exemple, Alte situații”.

Chestionarul adresat cadrelor didactice este un chestionar mixt de date factuale și opinii ce conține întrebări deschise lăsând posibilitatea subiectului de a formula singur răspunsul, întrebări semiînchise care conțin pe lângă setul de variante explicite, încă una sau două de tipul ”Dacă da, în ce fel/ Dacă nu, în ce fel și Alte situații” și o întrebare închisă (trihotomică) care permite alegerea unei variante de răspuns marcând cu X.

Metodele de stimulare a creativității, pot fi definite ca un sistem de procedee specifice, polivalente, orientate spre dezvoltarea mentală a elevului, prin oferirea de oportunități pentru a încerca idei noi, modalități noi de gândire și de rezolvare a problemelor.

Așadar, în școala primară atenția trebuie să fie direcționată pe necesitatea de a aduce creativitatea în procesul de învățare prin promovarea unor strategii corespunzătoare. Strategia pentru o predare creativă în școală reprezintă organizarea proiectivă a unei înlănțuiri de situații educaționale prin parcurgerea cărora elevul dobândește cunoștințe noi, priceperi, deprinderi și competențe. Încurajarea elevilor să învețe dincolo de a memora și a utiliza niveluri mai profunde de gândire și sprijinirea cadrelor didactice în aplicarea strategiilor de predare creativă sunt benefice atât cadrelor didactice cât și elevilor.

Prin urmare, școala primară se constituie, astfel, ca un laborator de cercetare în care sunt aplicate noile cunoștințe deținute pe baza conținuturilor curriculare prin folosirea unor instrumente de lucru specifice unui mediu creativ.

Capitolul III ETAPA CONSTATATIVĂ, ne ajută să evidențiem situația concretă din unitățile de învățământ incluse în cercetare, sub aspectul radiografierii situației la clasele I-IV, în problematica ”Cunoașterii și stimulării capacității creative a școlarului mic”.

Eșantionul de subiecți supuși investigației constatative a vizat două categorii principale de subiecți, astfel, au fost chestionați 247 elevi și 52 cadre didactice și intervievați un număr de 24 elevi.

Demersul investigativ constatativ al cercetării s-a derulat în semestrul al II-lea al anului școlar 2008-2009 și la începutul anului școlar 2009-2010. În această etapă s-au identificat datele de start existente în momentul inițierii experimentului pedagogic. Dintre modalitățile folosite în această etapă amintim:

- Discuții cu cadrele didactice care predau la clasele I-IV.
- Valorificarea datelor furnizate de observația sistematică a activității și a comportamentului elevilor.
- Definitivarea instrumentarului de probe de evaluare inițială (teste de cunoștințe, grilele de evaluare, chestionare pentru cadre didactice și elevi, ghid de interviu pentru elevi).
- Valorificarea rezultatelor obținute de eșantionul experimental și cel de control, în urma aplicării unui test inițial.

Din datele obținute în urma aplicării instrumentarului de lucru, în această etapă au rezultat următoarele:

- elevii preferă unele discipline, iar dezvoltarea gândirii acestora depinde de imaginație, mai ales în cazul combinării conceptelor asimilate la disciplinele pe care ei le-au ales ca fiind preferate;
- existența manifestării creativității în gândirea elevilor se reflectată prin creșterea nivelului profund de gândire în abordarea problemelor întâlnite la disciplinele din ciclul primar;
- principala caracteristică a gândirii creative a elevilor este noutatea sau originalitatea soluției găsite, care poate fi cultivată prin toate disciplinele de învățământ;

- strategiilor didactice de predare-învățare aplicate de învățători îi determină pe elevi să dobândească cunoștințe în mod independent, să găsească soluții originale la diverse probleme și să aplice creator cunoștințele în situații diversificate.

Capitolul IV *EXPERIMENTUL FORMATIV- PROIECT ȘI REZULTATE PRIVIND CUNOAȘTEREA ȘI STIMULAREA CAPACITĂȚII CREATIVE A ȘCOLARULUI MIC* prezintă designul experimentului formativ propus de noi.

Scopul acestei intervenții a vizat identificarea și valorificarea unor modalități de perfecționare a practicii educaționale, prin dezvoltarea interesului și a motivației pentru studiu ale elevilor din învățământul primar, în vederea cunoașterii și stimulării capacității creative a acestora.

Pentru atingerea acestui scop, au fost stabilite mai multe obiective pe care le-am conturat ca puncte de atins pe parcursul desfășurării experimentului întreprins, dintre acestea enumerăm:

- schițarea unei imagini cât mai exacte a situației reale la disciplinele Limba și literatura română și matematică, în urma realizării unei evaluări inițiale raportând această situație la obiectivele specifice claselor I-IV;
- construirea și valorificarea unui evantai bogat de instrumente (teste de cunoștințe, liste cu teme create pentru programa nouă, activități specifice stimulării creativității, în vederea realizării evaluărilor pe parcursul etapei experimentale;
- elaborarea unui program de intervenție, în colaborare cu învățătorii de la clasele experimentale și părinții elevilor, ca factori educativi importanți în descoperirea, deblocarea și dezvoltarea potențialului creativ;
- derularea unor activități care să dezvolte aptitudinea elevilor de a rezolva creativ problemele fără teama de a greși, de a-i încuraja în a-și pune în valoare individualitatea, urmărindu-se transferul abilităților creative, în sfera procesului instructiv-educativ;

- evaluarea preocupării cadrelor didactice din învățământul primar în legătură cu metodele și tehnicile de stimulare a capacității creative a elevilor de vârstă școlară mică;
- planificarea și desfășurarea unor activități extrașcolare și extracurriculare complementare activităților școlare;
- constatarea modului în care viața extrașcolară influențează capacitatea creativă și motivația elevilor pentru disciplinele de învățământ.

Desfășurarea etapei experimentale a avut loc pe parcursul semestrului I și al doilea la clasa a II- a, clasa a III-a și a IV-a, în perioada 15 octombrie – 30 mai, în anul școlar 2009-2010. În această etapă s-a urmărit implementarea variabilei independente, prin acțiunile desfășurate pe eșantionul experimental.

Eșantionul de 160 de elevi din etapa experimentală a fost împărțit în două grupuri: unul experimental alcătuit din trei clase cu 80 de elevi și altul de control alcătuit tot din trei clase cu 80 de elevi.

În această etapă a cercetării, ne propunem întocmirea unor liste cu temele întâlnite în programa actuală, în cadrul cărora vom introduce teme noi, care pot fi lucrate ca ore în plus prin activități extracurriculare și extrașcolare.

Activitățile extracurriculare desfășurate la clasele experimentale ca și activitățile obligatorii curriculare, au avut deopotrivă obiective formative. Avantajul acestor activități s-a axat pe stimularea independenței în gândire și acțiune a elevilor, prin dezvoltarea unui spirit de colaborare și toleranță al acestora.

Capitolul V *ANALIZA ȘI INTERPRETAREA REZULTATELOR CERCETĂRII*, ne orientează atenția asupra rezultatelor obținute în urma evaluării formative desfășurată în etapa experimentală, postexperimentală și la distanță (retest).

Făcând o retrospectivă a rezultatelor înregistrate de către elevii din grupul experimental, concluziile noastre susținute și demonstrate în toate etapele cercetării ne conduc la formularea unor constatări importante asupra evoluției acestui grup.

Deși nu se poate vorbi de o identificare a elevilor buni la învățătură cu cei care au un nivel crescut de creativitate, rezultatele obținute în urma investigației ne arată că

antrenamentul creativ aduce modificări pozitive dorite, atât pe planul nivelului intelectual cât și pe cel al creativității elevilor.

Concluzii

Testele de evaluare formativă (T1, T2, T3, T4) desfășurate pe parcursul cercetării noastre au confirmat o evoluție ascendentă a performanțelor școlare la clasele experimentale. Prin aceasta se confirmă eficiența activităților formative desfășurate la nivelul grupului experimental, care prin oportunitățile oferite de activitățile extracurriculare, prin realizarea unui antrenament creativ cu mare întindere a laturii intelectuale au reușit să-și dezvolte abilitățile în dobândirea de cunoștințe noi, flexibilitate în gândire și rezolvarea problemelor în mod creativ.

Așadar, educarea gândirii creative a elevilor prin diferite metode și tehnici de predare folosite de învățător, determină elevii să-și folosească imaginația, să emită soluții noi de rezolvare a diferitelor probleme, dezvoltându-le propria experiență în căutarea noului și creșterea nivelului cunoștințelor la obiectele de studiu preferate de fiecare dintre aceștia.

Creativitatea constituie astfel, o problemă fundamentală a întregului proces instructiv-educativ din clasele I-IV și nu numai, în sensul că premisele ei native și sociale trebuie cunoscute încă de la vârsta fragedă, pentru ca învățătorul să acționeze prin cele mai eficiente modalități psihopedagogice și metodice, atât în actul de predare/învățare cât și prin activitățile din afara clasei (extradidactice).

Învățătorul este cel care trebuie să depisteze la elevi talentul creativ și să asigure mediul de dezvoltare a capacității lor creative. El trebuie să încurajeze imaginația, fanteziile și sugestiile creatoare ale elevilor. Când imaginația elevilor trece printr-un moment de efervescentă, învățătorul trebuie să lase ideile să curgă, să observe elevii prin modul în care rezolvă problemele neobișnuite, prin felul în care pun întrebările.

În concluzie, cunoașterea și stimularea capacității creative a școlarului mic constituie factorul cheie în educație ce ține de personalitatea cadrului didactic și elevului, precum și de climatul socio-afectiv în care aceștia își desfășoară activitatea.

Bibliografie

- Albu, G., (1998), Introducere într-o pedagogie a libertății, Editura Polirom, Iași.
- Albulescu, I., Albulescu, M., (1999), Didactica disciplinelor socio-umane, Editura Napoca Star, Cluj- Napoca.
- Allport, G., (1981), Structura și dezvoltarea personalității, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Amabile, T. M., (1997), Creativitatea ca mod de viață. Ghid pentru părinți și profesori Editura Știință și Tehnică, București.
- Bocoș, M., (2002), Instruire interactivă. Repere pentru reflecție și acțiune, Ediția a II-a, revăzută, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj- Napoca.
- Bocoș, M., (2003), Teoria și practica cercetării pedagogice, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj- Napoca.
- Bocoș, M., (2007), Teoria și practica cercetării pedagogice, Casa Cărții de Știință, Cluj- Napoca.
- Bruner, J. S., (1970), Pentru o teorie a instruirii, Editura Științifică, București.
- Cerghit I., Neacșu I., (1982), Metodologia activității didactice, în Didactica (coord. D. Salade) Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Cerghit, I., (2006), Metode de învățământ, Editura Polirom, Iași.
- Chaplin, J.P., (1995), Dictionary of Psychology, ediția a III-a revăzută, The Bantam Doubleday Dell Publishing Group Inc.
- Chelcea, S., (2001), Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative, Ediția a II-a, Editura Economică, București.
- Chiș, V., (2002), Provocările pedagogiei contemporane, Universitatea „Babeș- Bolyai”, Presa Universitară Clujeană, Cluj- Napoca.
- Chiș, V., (2005), Pedagogia contemporană- pedagogia pentru competențe, Editură nouă Revizuită, Colecția Științele Educației, Casa Cărții de Știință, Cluj- Napoca.
- Cioca, V., (2007), Jocul de-a arta, Editura Limes, Cluj- Napoca.
- Cosmovici, A., Iacob, L., (2005), Psihologie școlară, Editura Polirom, Iași.
- Crețu, C., (1997), Psihopedagogia succesului, Ed. Polirom, Iași.

- Crețu, C., (1998), Curriculum diferențiat și personalizat, Editura Polirom, Iași.
- Cristea, S., (2008), Curriculum pedagogic, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Cucoș, C., (1996), Pedagogie, Editura Polirom, Iași.
- Cucoș, C., (2000), Educația. Dimensiuni culturale și interculturale, Editura Polirom, Iași.
- Dacey, J. S., (1989), Fundamentals of creative Thinking, Lexington Books, NY.
- Dave, R. H., (1991), Fundamente ale educației permanente, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Davis, G. A., (1999), Barriers to Creativity and Creative Attitudes, Encyclopedia of Creativity, Academic Press, vol. 1.
- Davis, G. A., Rimm, S. B., (2004). Education of the Gifted and Talented (5th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Debesse M., (1970), Psihologia copilului, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Debesse M., (1981), Etapele educației, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- De Bono, E., (1967), New think; the use of lateral thinking, Basic Book, New York.
- De Bono, E., (2006), Gândirea Laterală, Editura Curtea Veche, București.
- De Bono, E., (2008), Șase pălării gânditoare, Ediția a III- a, Editura Curtea Veche, București.
- Drever, J., (1992), Dictionary of Psychology, Penguin Books, New York.
- Dulamă, M.E., (2002), Modele, strategii și tehnici didactice activizante, Editura Clusium, Cluj-Napoca.
- Gardner, H., (1982), Art, mind, and brain: A cognitive approach to creativity. New York: Basic Books.
- Gardner, H., (1993), Frames of Mind: The theory of multiple intelligences, Basic Books, New York.
- Gardner, H. (1999), "Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century" Basic Books, New York.
- Gardner, H. (2006), "Multiple Intelligences. New Horizons" Basic Books, New York - Ediție revizuită și completată - Tradusă în limba română la Ed. Sigma, București.
- Gherghina, G., (1999), "Limba Română în școala primară", Editura Didactică Nova, Craiova.

- Golman, D., (2001), *Inteligența emoțională*, Editura Curtea Veche, București.
- Golu, M., (1993), *Dinamica personalității*, Editura Geneze, București.
- Guilford, J.P., (1954), *Psychometric methods*. 2nd ed. McGraw-Hill series in Psychology, New York: McGraw-Hill.
- Guilford, J. P., (1967), *Natura inteligenței umane*, McGraw-Hill, New. York.
- Guilford, J. P., (1975), *Creativity: A quarter century of progress*. In I.A. Taylor & J.W. Getzels (Eds.), *Perspectives in creativity*, Chicago: Aldine.
- Iluț, P., (1997), *Abordarea calitativă a socioumanului. Concepte și metode*, Editura Polirom, Iași.
- Ionescu, M., (1991), *Preocupări actuale în didactică*, Editura Universității “Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca.
- Ionescu, M., Chiș, V., (1992), *Strategii de predare și învățare*, Ed. Științifică, București.
- Ionescu, M., (1998), *Educația și dinamica ei*, Editura Tribuna Învățământului, București.
- Ionescu, M., (2000), *Demersuri creative în predare și învățare*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Ionescu M., Radu, I., Salade, D.,(coord) (2000), *Studii de pedagogie aplicată*. Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Ionescu, M., Radu, I., (2001), *Didactica modernă*, Editura Dacia, Cluj- Napoca.
- Ionescu, M., (2007), *Instrucție și educație*, Ediția a III-a revizuită și adăugită, ”Vasile Goldiș” University Press, Arad.
- Iucu, R., (2006), *Managementul clasei de elevi*, Editura Polirom, Iași.
- Ivcevic, Z., Brackett, M, A., & Mayer J. D., *Emotional Intelligence and Emotional Creativity*, *Journal of Personality*, April 2007, Blackwell Publishing, Inc.
- Jung, C. G., (1966), *The Spirit in Man, Art, and Literature*, New Jersey: Princeton University Press /Bollingen.
- Moraru, I., (1995), *Știința și filosofia creației*, Editura Didactică și Pedagogică, București
- Moore, A.D., (1975), *Invenție, descoperire, creativitate*, Editura Enciclopedică Română, București.
- Munteanu, A., (1994), *Incursiuni în creatologie*, Editura Augusta, Timișoara.
- Neacșu, I., (1990), *Metode și tehnici de învățare eficientă*, Editura Militară, București.
- Neacșu, I., Dascălu, Gh., Roșu, M., Radu, H., Roman, M., Tăgârță, V., Zafiu,

- Gh., (1988), Metodica predării matematicii la clasele I-IV, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Nicola, I., (1996), Tratat de pedagogie școlară, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Nicola, I., (2002), Tratat de pedagogie școlară, Editura Aramis, București.
- Oprescu, V., (1991), Aptitudini și atitudini, Editura Științifică, București.
- Păun, E., Potolea, D., (coord.), (2002), Pedagogie. Fundamentări teoretice și demersuri aplicative, Editura Polirom, Iași.
- Planchard, E., (1992), Pedagogia școlară contemporană, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Popescu, G., (2007), Psihologia creativității, Editura Fundației România de Măine, București.
- Popescu-Neveanu, P., (1978), Dicționar de Psihologie, Editura Albatros, București
- Popescu-Neveanu, P., Fischbain, (1971), Psihologia generală, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Popescu-Neveanu, P., Zlate, M., Crețu, T., (1999), Creativitatea în Psihologie-manual pentru clasa a X-a, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București.
- Radu, I. T., (1981), Teorie și practică în evaluarea eficienței învățământului, Editura Didactică și Pedagogică, București,
- Roco, M., (1979), Creativitatea individuală și de grup, Editura Academiei, București.
- Roco, M., (2004), Creativitatea și inteligența emoțională, Editura Polirom, Iași.
- Roșca, Al., (1972), Creativitatea, Editura Enciclopedică Română, București.
- Roșca, Al., (1981), Creativitatea generală și specifică, Editura Academiei, București.
- Rotariu, T., Iluț, P., (1997), Ancheta sociologică și sondajul de opinie, Polirom, Iași.
- Rusu, E. C., (2007), Psihologie cognitivă, Editura Fundației România de Măine, București.
- Sălăvăstru, D., (2004), Psihologia educației, Editura Polirom, Iași.
- Sillamy, N., (1983), Dictionnaire Usuel de la Psychologie, Bordas, Paris.
- Sillamy, N., (2000), Larousse. Dicționar de psihologie, Editura Univers Enciclopedic, București.
- Stanciu, M., (1999), Reforma conținuturilor învățământului, Editura Polirom, Iași.
- Starko, A. J., (1995), Creativity in the classroom. White Plains, NY: Longman.
- Stoica, A., (1983), Creativitatea elevilor, Editura Didactică și Pedagogică, București.

- Stoica, M., (2002), Pedagogie si psihologie, Editura Gheorghe Alexandru, Craiova.
- Stein, M. I., (1975), Stimulating creativity, volumul 2, Group Procedures, New York, Academic Press.
- Stroe, M., (coord.), (1999), Competența didactică. Perspectivă psihologică, Editura All, București.
- Șchiopu, U., Verza, E., (1981), Psihologia vârstelor, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Șchiopu, U., (1997), Dicționar de Psihologie, Editura Babel, București.
- Văideanu, G., (1988), Educația la frontiera dintre milenii, Editura Politică, București.
- Verza, E., Verza, F. E., (2000), Psihologia vârstelor, Editura Pro Humanitas, București.
- Zlate, M., (1994), Fundamentele psihologiei, Editura XXI, București.
- Zlate, M., (1999), Psihologia mecanismelor cognitive, Editura Polirom, Iași.
- Zlate M., (2000), Introducere în psihologie, Ediția a III-a, Editura Polirom, Iași.

Documente oficiale

- *** Legea învățământului nr. 1/2011, publicată în Monitorul Oficial al României, nr. 18 din 10 ianuarie 2011
- *** Legea învățământului nr. 84/1995, republicată în Monitorul oficial al României, nr. 606, Partea I din 10 decembrie 1999
- *** Evaluarea în învățământul primar – descriptori de performanță, SNEE, București, 1998
- *** Ghid metodologic pentru aplicarea programelor de Limbă și literatură română învățământ primar și gimnazial, (2002), Ministerul Educației și Cercetării, C.N.C.
- *** Ghid metodologic pentru aplicarea programelor de matematică – învățământ primar și gimnazial, (2001), Ministerul Educației și Cercetării, C.N.C.
- *** Programa școlară pentru clasa a II-a, Aria curriculară ”Limbă și comunicare” și Aria curriculară ”Matematică și Științe ale naturii”, (2003), București, Ministerul Educației și Cercetării, Consiliul Național pentru Curriculum
- *** Programa școlară pentru clasa a III-a, Aria curriculară ”Limbă și comunicare” și Aria curriculară ”Matematică și Științe ale naturii”, (2004), București, Ministerul Educației

și Cercetării, Consiliul Național pentru Curriculum

*** Programa școlară pentru clasa a IV –a, Aria curriculară ”Limbă și comunicare” și
Aria curriculară ”Matematică și Științe ale naturii”, (2005), București,
Ministerul Educației și Cercetării, Consiliul Național pentru Curriculum.